

JEG GLEMMER DET ALDRI — —

*Inntrykk
og stemninger
fra Berg*

Også slike minner gav Berg.

Redaksjonen av Berg-boka har tatt i mot en rekke brev fra medfanger, brev som foruten personlige hilsener inneholder skildringer av dette og hint fra livet i leiren. Som vi allerede har sagt i forordet har det vært ganske umulig å få alt dette med i den vanlige historikken om leiren. Men det finnes i disse brevene inntrykk og stemninger som i all fall tidligere Berg-fanger blant leserne vil gjenoppleve med en egen vemodsblanget glede når de finner dem på trykk. Vi har derfor funnet det riktig å ta med en del av dette stoffet, slik som brevskriverne selv har formet det.

Georg Sager forteller for eksempel om studentersaksjonen i oktober 1943 og tiden som fulgte på Berg før studentene ble sendt til Tyskland. Sager skildrer arbeidsliv og trakassier i leiren, men han maktet også midt oppe i skitten og elendigheten å gjennombeves av en tindrende stjernehimmel eller en sloknende dags fargeprakt over vesthimmelen. Han skriver bl. a.:

«Men jeg har også mange vakre og hyggelige minner fra Berg, minner om uforglemmelige naturscenerier, om gode kamerater og koselige kvelder med morsom underholdning. Aldri skal jeg glemme de mange novembermorgener vi stod oppstilt til appell utenfor brakka vår, ofte i grisevær, men best husker jeg morgener med barfrost og høy himmel. Sølen på plassen var stivfrossen og fikk en til å tenke på stivnede lavamasser. Over oss hvelvet seg en fløyelssort himmel oversådd med stjerner, og fra dag til dag kunne vi iaktta måneskalkens vekst eller avtagen. Ved fullmåne bleknet stjernene for månens blanke skinn, og det uvirkelige lys laget lange, rare skygger og ga en ubeskrivelig stemning av eventyr.

Eller, kjære Berg-kamerater, har noen av dere glemt de vakre solnedgangene? Mange ettermiddager satt jeg på taket av brakkene, tullet med spiker og hammer, men så bare solnedgangen. Vidunderlige kvelder da granskogen stod tung av

snø, og piggråden med iskrystaller virket som glitrende jule-trepynt. Lavt over åsene i vest hang en sloknende sol og tente hele vesthimmelen i brann og ga landskapet sitt eget mykrøde fargeskjær. Da dro tankene på flukt til de fagre snødekte fjell like inn i solnedgangen. Vi fulgte våre venner og kjente på ski «over sollyse vidder», vi drømte oss bort fra fengsel og tvang. Vi satt der som arvinger av Peer Gynt og lot tankene bære oss hjem på de gylne skyer.»

Og så kommer transporten til Tyskland og avskjeden med Berg :

«En blek sols siste stråler forsøkte likesom å holde fast på dagen ennå et øyeblikk akkurat idet det ble kommandert avmarsj. Da frøs fangene til, hele det vakre vinterlandskap stivnet i kveldens kalde lys. Vi hilste et siste farvel til våre medfanger, marsjerte avsted, ut porten og nedover skråningen mot jernbanelinjen. Det var vel omtrent 1½ fot snø den dagen og derfor ganske tungt å gå med de svære pakningene. Men vi bet tennene sammen og slet oss fram. Kofferter og sekker skulle med. Snart var vi nede på sletta, og i den underlige grå belysningen virket marsjkolonnene endeløse og uvirkelige. Kvelden var helt stille. Da plutselig, mens vi står og venter på toget, sprengetes stillheten av en kirkeklokke som tar til å ringe, og lyden likesom fyller hele rommet, stiger og synker i styrke og bærer ut over skog og fjell. Vi fikk en underlig følelse av høytid over oss og ble stående og lytte. Da er det vår uforbederlige optimist sier de uforglemmelige ord: «Det er fred, karer, det er fredsklokken som ringer.»

Å nei, det var nok ikke fredsklokkene —

Først 17 måneder senere skulle jeg høre dem og på svensk jord, men da var jeg i tanken hjemme i Norge — jeg hørte kirkeklokkene ved Berg ringe freden inn.»

B. Ljosland minnes også mange andre ting enn slitet og savnet og Hüttner-galskapen :

«Ja, når en slik sitter og tenker tilbake på fangenskapet på Berg, er det mange minner som strømmer inn over en. Jeg

må tenke på det gode kameratskapet og den gode ånd som hersket på brakka. Jeg tenker på sangkoret vi hadde og særlig da vi stod ute på tunet den vakre maidagen og sang «Gud signe deg Norge, mitt deilige land!» Jo, det hadde virkning. Landet ble kjærere for oss i en slik stund.

Når jeg tenker på Berg, må jeg uvilkårlig minnes de Gilde kameratkveldene vi hadde på rommene. Samvær med humor! Men allikevel! de kjæreste minne jeg har fra Berg det er minnene om de gangene vi fikk samles på rom 5 til gudstjeneste og samtale. For oss som var kristne, var det av stor betydning, og vi fikk der kjenne hva de helliges samfunn betyr. Vi fikk kjenne at veien oppad aldri var stengt, selv om andre veier syntes å være lukket. Det var godt å komme sammen slik til gudstjeneste, og jeg må takke Gud for den korte, men så personlige og varme andakten som stud. theol. Brøndahl holdt første påskedag 1944. Jeg glemmer det aldri!»

En fange skriver :

«Av alt — ondt eller godt — som gjorde sterkest inntrykk på meg var nyttårskvelden 1944/45 på brakke 3. Det glemmer jeg aldri. Først kveldens muntre innslag med revy og sang, så midnattstilstelningen innledet med brakkesjefens alvorlige hilsen og den dystre dialogen mellom det gamle og det nye år. Mens de siste replikker faller og Ullensvang har begynt å slå de tolv slag som forkynner at 1945 er et faktum, høres plutselig dumpe drønn som et akkompagnement til «Det gamle år»s alvorstunge ord om vår bombeherjede verden. Det var av en eiendommelig virkning, og da «Det nye år»s optimisme hadde seiret og hele forsamlingen på gangen avsluttet med «Gud signe vårt dyre fedreland» var det neppe et øye tørt. Jeg vedkjenner meg i all fall både klumpen i halsen og tåren i øyet».

(De drønnede som nyttårskvelden rystet brakkene på Berg skyldtes storbombingen på Horten.)

En annen fange skriver :

«Jeg hadde vært to dager under transport da jeg kom til Berg. Spenningen og usikkerheten etter arrestasjonen, lite mat og mye kulde hadde gjort at jeg ikke følte meg særlig høy i hatten da jeg ble plasert med ansiktet mot veggen nede på Det hvite hus. Endelig ble jeg da, ribbet til skinnet, geleidet opp til brakka. Temmelig ufyselig så den ut i mørket om kvelden, men merkelig nok — idet døren smalt igjen bak meg og kameratflokket på rommet sluttet seg om meg, var det som om all bekymring var vekk. Jeg har aldri, hverken før eller senere i livet, møtt en slik samlet vilje til å hjelpe et annet menneske som denne kvelden på Berg. Sengklær var det lite eller ikke noe av, men de som litt hadde, gav av sin mangel. Jeg var blitt en del av et lite samfunn som viste egenskaper som en gjerne hadde sett i større utstrekning hadde levd videre i det store samfunn utenfor piggråden.»

Carl H a a v e forteller om «gjentagelsens hemmelighet»:

«Etter mitt første opphold på Berg fikk jeg ikke nyte friheten lenger enn at jeg så vidt hadde fått døyvet den verste sulten. Fire uker etter løslatelsen stod det plutselig en stapo over meg under middagshvilen. Og turen gikk igjen via Bredtveit til Berg, som praktisk talt for alle politiske fanger ble «journeys end».

Det var sent på kveld da jeg kom til brakka. Lyset var slokket, og fangene hadde lagt seg. Jeg var vel litt gram i hu og følte meg nærmest skamfull ved tanken på det forestående møte med kameratene derinne. Ryktet om min ankomst hadde imidlertid fløyet før meg, og da Røkås og jeg var kommet inn døren og lyset slått på, var gangen med ett fylt av fanger i pyjamas. Hele brakka nedover var et eneste smil, og jeg har lov til å tro at det ikke var av skadefryd. Hjerteligheten var til å ta og føle på. Jeg følte meg «hjemme» igjen. Det lyste opp i sinnet, og rent overstadig ble humøret da jeg igjen stod på 8'ern overfor et veldekket bord med røyk og orgier av orget. Til og med min gamle køye var «frigjort» til mitt bruk.

Et slikt utslag av hjertelighet har jeg bare møtt på Berg.»